

ПАТЕНТ ВОХ В ЕКОСИСТЕМІ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ

Лубковський Сергій Анатолійович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

У міжнародній податковій практиці стимулювання інноваційної діяльності механізм Patent Box («патентної скриньки», або ще іншими словами IP Box – Intellectual Property Box) покликаний заохочувати здійснення досліджень та розробок у відповідній країні з подальшою реєстрацією в ній отриманих результатів у формі тих чи інших об'єктів інтелектуальної власності (патенти, авторські права тощо) шляхом пільгового оподаткування доходів (прибутків) від їх комерціалізації. Регулюючий потенціал «патентної скриньки» полягає в забезпеченні нижчих ефективних ставок оподаткування щодо кваліфікованих доходів (прибутків), отриманих від кваліфікованих об'єктів інтелектуальної власності, зокрема роялті, ліцензійних зборів, прибутку від її продажу, продажу товарів і послуг, що містять таку власність, компенсації за збитки, пов'язані з порушенням патентних прав, порівняно зі звичайними ставками податку на прибуток підприємств.

Найбільш поширеними об'єктами, на які поширюється така пільга, є патенти та авторські права на програмне забезпечення. Ставка корпоративного прибуткового податку в рамках механізму Patent Box, приміром, серед європейських країн коливається від 1,75% на Мальті до 14,45% у Франції при базовій найвищій ставці, встановленій законом, 35% і 36,13% відповідно¹. Загалом же, в Європі застосовують «патентну скриньку» 17 країн, з яких Бельгія, Ірландія, Іспанія (федеральна, Країна Басків та Наварра), Кіпр, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Словаччина, Угорщина і Франція є членами Європейського Союзу, а також 4-ро не його членів – Велика Британія, Сербія, Туреччина і Швейцарія² [1]. Така поширеність досліджуваного механізму опосередковано підтверджує його роль у стимулюванні

¹ Виходячи з даних станом на липень 2025 року.

² При цьому, окремі країни протягом попередніх кількох років скасували свої «патентні скриньки» (Андорра з 2018 по 2020 рік, Сан-Марино у 2022 році, Албанія з 2026 року) або замінили на інший підхід. Так, Італія здійснила перехід від пільги, що базується на доході, до пільги, зосередженої на інвестиціях або витратах (супервирахування), скасувавши у 2021 році Patent Box і ввівши натомість вирахування на рівні 230% витрат, пов'язаних з дослідженнями та розробками [1].

інноваційного бізнесу і потенційну доцільність застосування у вітчизняній податковій практиці.

З метою гармонізації Patent Box з положеннями Плану дій щодо боротьби з розмиванням бази оподаткування та переміщенням прибутку (BEPS), у 2015 році країнами ОЕСР було узгоджено так званий Модифікований підхід Nexus для «патентних скриньок» у рамках Дії 5 означеного Плану. Такий підхід обмежує перелік кваліфікованих об'єктів інтелектуальної власності, щодо яких може застосовуватися пільга та вимагає забезпечення географічного зв'язку між витратами на здійснення досліджень та розробок з об'єктами інтелектуальної власності й доходами від них. Аби відповідати підходу Nexus, країни, які раніше його не дотримувалися, або скасували свої «скриньки», або внесли зміни до них протягом останніх кількох років [1]. Тому при розробці вітчизняного механізму Patent Box варто враховувати не лише успішні практики його застосування в окремих країнах, а й глобальні тенденції щодо боротьби з уникненням/ухиленням від оподаткування, зокрема вимоги Модифікованого підходу Nexus, особливо зважаючи, що Україна приєдналася до реалізації Плану BEPS і активно його імплементує.

Відтак, на мікрорівні «патентна скринька» покликана локалізувати в межах відповідної юрисдикції дослідження та розробки, реєстрацією об'єктів інтелектуальної власності та отримання доходів/прибутків від них, використовуючи мотивацію суб'єктів господарювання до пошуку економічної вигоди. На макрорівні поява новітніх продуктів, послуг, технологій, інструментів тощо завдяки такій «скриньці» сприятиме загальному і комплексному підвищенню інноваційності процесів виробництва, збуту, управління, взаємодії з контрагентами та контролюючими органами разом зі сплатою прибуткового та інших супутніх податків і зборів у відповідні бюджети, а отже – економіки та суспільства в цілому.

Механізм Patent Box буде особливо ефективним у країнах, які прагнуть активно розвивати інноваційне підприємництво не лише нарівні корпоративних досліджень та розробок, а й шляхом підтримки стартап-руху як сучасної його форми (зокрема, на основі синергії наука-бізнес-освіта і заохочення університетського підприємництва). Україна повноправно відноситься до таких країн. Тому правильна організація власного варіанту «патентної скриньки» разом із посиленням захисту інтелектуальної власності й іншими стимулюючими заходами податкового та неподаткового характеру допоможе сформувати екосистему ефективних конкурентних переваг для концентрації на вітчизняних теренах дослідницько-конструкторських центрів, зокрема транснаціональних корпорацій, із залученням як місцевого, так і зарубіжного персоналу, реєстрації інтелектуальної власності та подальшої її комерціалізації зі сплатою прибуткового та інших супутніх податків

і зборів до бюджету України на благо її соціально-економічного відродження на принципах інноваційності, сталості та рівності можливостей.

Список використаних джерел

1. Alex Mengden. Patent Box Regimes in Europe, 2025. *Tax Foundation*. 2025. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/eu/patent-box-regimes-europe/>